

DE OPBRENGSTEN VAN 15 JAAR SHARED SPACE

UITKOMSTEN EVALUATIE SHARED SPACE IN SMALLINGERLAND-juli 2013

Door NHL-Kenniscentrum Shared Space in opdracht van de gemeente Smallingerland

Conclusies

Wat zijn de effecten van 15 jaar Shared Space op

1. de kwaliteit openbare ruimte?

- *Aantoonbaar bijgedragen aan de waardering voor de kwaliteit;*
- *Niet aantoonbaar bijgedragen aan het beperken van de verkeersonveiligheid; Wel bestaat de indruk dat dit heeft bijgedragen. Er is een grotere oplettendheid, snelheidsbeperking en afname van aantal en ernst ongevallen.*
- *Toepassing van Shared Space kan leiden tot meer gemeenschappelijk gebruik van de ruimte; door de gebruikers wordt dit echter nog weinig ervaren.*

2. betrokkenheid burgers?

- *Bewoners hebben in het ontwerpproces niet of alleen op detailniveau inbreng gehad;*
- *Na herinrichting wel veel initiatieven van bewoners om knelpunten in (verkeers)gedrag aan te pakken; een faciliterende houding van de gemeente heeft daarin geholpen.*
- *Er zijn geen duidelijke effecten zichtbaar in het zelfbeheer openbare ruimte;*
- *Er is een sterk effect gevonden in het gedrag op straat. Mensen voelen zich verantwoordelijker, houden meer rekening met elkaar. Het wordt socialer. Automobilisten voelen zich meer te gast en passen doorgaans hun snelheid aan.*
- *Er ontstaat een diverser en intensiever gebruik van de openbare ruimte; meer sport en spel, meer horeca, meer recreatie en nieuwe sociale activiteiten in het publieke domein.*

3. inbedding van het concept binnen de gemeente?

- *Niet is vastgesteld dat Shared Space onderdeel is geworden van de visie van het gemeentebestuur in al haar geledingen; wel is sprake van een integrale visie op de kwaliteit van de openbare ruimte, waarin Shared Space een plaats heeft gekregen.*

Conclusie Kwaliteit openbare ruimte

Effecten

De toepassing van Shared Space heeft in Smallerland aantoonbaar bijgedragen aan de verbetering van (de waardering voor) de kwaliteit van de openbare ruimte, waarbij de toepassing op dorpslocaties het meeste effect heeft gehad.

Locaties waarin het verleden Shared Space als uitgangspunt voor herinrichting heeft gediend, scoren in vergelijking met traditioneel ingerichte locaties beter op de aspecten algehele waardering verblijfskwaliteit.

Hoewel niet objectief aantoonbaar bestaat de algemene indruk dat de toepassing van Shared Space heeft bijgedragen in het beperken van de verkeersonveiligheid. Deze indruk wordt met name ingegeven door een grotere oplettendheid en een snelheidsreductie die zich voordoen op Shared Space locaties en die in het algemeen tot een afname van het aantal en de ernst van ongevallen leiden. Weggebruikers in Shared Space omgevingen vertonen meer anticiperend verkeersgedrag en er is sprake van meer gehomogeniseerde snelheden tussen autoverkeer en langzaam verkeer.

Met name voor drukke, stedelijke locaties of locaties, waarbij de auto een groot aandeel heeft in de vervoerswijze-verdeling kan nog wel sprake zijn van gevoelens van onveiligheid bij specifieke doelgroepen in het verkeer en een lagere waardering van de locatie als verblijfslocatie.

De toepassing van Shared Space kan bijdragen aan een meer gemeenschappelijk gebruik van de ruimte.

Voor de onderzochte locaties wordt dit effect door de gebruikers echter (nog) weinig ervaren.

Factoren die bijdragen of afbreuk doen

Goede indicatoren voor prettige verblijfsruimtes zijn een intensief en gevarieerd gebruik van de ruimte, met name door voetgangers.

Van oudsher betekenisvolle plaatsen (zoals stedelijke centra, een dorpshart, etc.) lenen zich het best voor Shared Space. Deze plekken worden gekenmerkt door een veelheid aan functies en geven aanleiding tot verblijven en ontmoeting.

Bij herinrichtingprojecten met als doel om de verblijfskwaliteit in de meest brede zin van het woord te verbeteren, is de aanwezigheid of het creëren van de volgende randvoorwaarden en functies van belang gebleken:

- ☐ De functies wonen, onderwijs en sport & spel;
- ☐ Mogelijkheden om te zitten en te spelen dragen bij aan verblijfskwaliteit
- ☐ Hoogwaardige bestrating;
- ☐ Prettige stedenbouwkundige omstandigheden (bebouwing maat, schaal, vorm en structuur).

Het aanwezig zijn van verkeersdrukte en hoge snelheden maken het creëren van verblijfskwaliteit niet onmogelijk maar vragen wel om extra inzet op voornoemde randvoorwaarden en functies.

Conclusie Betrokkenheid burgers

Met de dorpsbelangen is een intensieve dialoog tot stand gekomen over de invoering van Shared Space welke met de wijkraden minder heeft plaatsgevonden. Tot een intensieve procesbetrokkenheid heeft dit echter ook in de dorpen niet geleid. Zowel in de wijken als in de dorpen hebben de bewoners in het ontwerpproces niet of alleen bij keuzes op detailniveau inbreng gehad.

Een sterk effect is gevonden op het terrein van bewonersinitiatieven. In dorpen en wijken zijn diverse initiatieven ontstaan om na de herinrichting knelpunten in (verkeers-)gedrag aan te pakken. Deze lopen in de dorpen uiteen van aanspreken van automobilisten op gedrag via een website van het naburig dorp, het oplossen van knelpunten voor rolstoelgebruikers, het beter accentueren van lantaarnpalen en het invoeren van eenrichtingsverkeer.

Een faciliterende houding van de gemeente, waarbij de verantwoordelijkheid voor het zoeken naar oplossingen zoveel mogelijk in de lokale samenleving wordt teruggelegd, heeft in positieve zin aan deze initiatieven bijgedragen. De wijkraden strijden voor zonering van parkeren voor auto's en speciale ruimtes voor fietsers en voetgangers, het invoeren van venstertijden en het invoeren van eenrichtingsverkeer.

Opvallend is dat de dorpen terughoudender zijn in het streven naar meer regels en succesvoller zijn in hun acties dan de wijkraden.

Vanuit de gemeente geredeneerd, worden vormen van zelfbeheer van openbare ruimte, in de vorm van onderhoud door bewoners, niet wenselijk geacht. Voor het schoonhouden van de openbare ruimte zijn wel vormen van zelfbeheer gevonden. Dorpen zijn op dit terrein doorgaans meer actief dan wijken en maken beter gebruik van de faciliteiten die de gemeente ter beschikking stelt. Het is niet duidelijk of dit specifiek te danken is aan een Shared Space inrichting. Effecten op het terrein van zelfbeheer zijn daarom niet duidelijk aantoonbaar.

De gemeente waakt over de uitgangspunten van het concept Shared Space en is over het algemeen terughoudend met plaatsen van borden, terugbrengen regels en dergelijke en laat dus voldoende ruimte aan de samenleving om de openbare ruimte 'terug te claimen'.

Na een vliegende start is de publieksvoorlichting over Shared Space de laatste tijd weggezakt. Uit de afgenomen enquête onder passanten op locatie, blijkt dat slechts 28% (enige) kennis heeft van Shared Space. Door de verminderde aandacht voor publieksvoorlichting is het kenniseffect op dit moment dus tamelijk beperkt.

Een sterk effect is gevonden in het gedrag op straat. Mensen gaan zich over het algemeen verantwoordelijker voelen, houden meer rekening met elkaar, ze

stemmen af en geven richting aan. Het wordt veel socialer. Ook het gedrag van automobilisten is veranderd, zij voelen zich meer te gast in een verblijfsgebied en passen doorgaans hun snelheid aan.

Op enkele onderzochte locaties zijn sociaal/economische effecten geconstateerd. Door de sterk verbeterde beeldkwaliteit en het indammen van verkeersruimte willen mensen zich op deze plekken ophouden en ontstaat een intensiever en diverser gebruik van de openbare ruimte. Concrete voorbeelden zijn meer sport en spel, meer horeca, meer recreatie en nieuwe sociale activiteiten in het publieke domein.

Tussen de dorpen en wijken zijn effectverschillen te constateren. De inzet om dorpen te enthousiasmeren voor Shared Space heeft zich terugbetaald, want de dorpsbelangen zijn medestanders van de gemeente geworden. Ze dragen het concept uit naar de overige bewoners en verdedigen de principes. Het draagvlak voor Shared Space bij wijkraden is minder groot, hierdoor maken wijkraden zich eerder sterk voor traditionele verkeersoplossingen, als scheiding van verkeersdeelnemers borden en regels

Conclusie Inbedding van het concept binnen de gemeente

Het Shared Space concept lijkt binnen de gemeente Smallingerland, zowel binnen de gemeente als maatschappelijk een gangbaar begrip te zijn geworden. Het wordt in het algemeen gedragen en de toepassing verdient in de ogen van de diverse betrokkenen de voorkeur om in de openbare ruimte een kwaliteitsimpuls te realiseren.

Met het onderzoek is niet vastgesteld dat Shared Space onderdeel is geworden van de visie van het gemeentebestuur in al haar geledingen. Wel kan worden vastgesteld dat er sprake is van een integrale visie op de kwaliteit van de openbare ruimte, waarin Shared Space een nadrukkelijke plek heeft gekregen. Met name de procescomponent wordt in toenemende mate gedragen binnen de sectoren wijkaanpak en groen.

Een terugval naar een meer traditionele aanpak ligt immer op de loer. In veel gevallen is het verleidelijk om standaard inrichtingsnormen te hanteren, dan te zoeken naar unieke creatieve oplossingen. Hoewel kritisch met klachten en wensen van bewoners wordt omgegaan, leidt dat soms tot compromissen op inrichtingsniveau, bijvoorbeeld de terugplaatsing van bebording.

Aanbevelingen

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek worden hieronder een aantal aanbevelingen gegeven voor de toekomstige toepassing van Shared Space binnen de gemeente Smallingerland.

Kwaliteit openbare ruimte

Met de toepassing van de uitgangspunten van Shared Space kan worden gekomen tot een hogere ruimtelijke kwaliteit en verblijfskwaliteit. Voor de inrichting van erftoegangswegen met relatieve lage verkeersintensiteiten in gebieden met een sterke woon- en ontmoetingsfunctie is Shared Space een goed uitgangspunt voor de fysieke inrichting. Van oudsher natuurlijke knooppunten en betekenisvolle plaatsen geven aanleiding tot ontmoeting lenen zich met name goed voor Shared Space. Op locaties met hogere verkeersintensiteiten is de toepassing van de uitgangspunten van Shared Space niet onmogelijk maar dergelijke locaties vragen wel om de nadrukkelijke (potentiële) aanwezigheid en diversiteit van functies en redenen tot verblijf en ontmoeting. Een zorgvuldig ontwerp van de openbare ruimte en mogelijkheden om de openbare ruimte aan te wenden voor verblijf of activiteiten spelen een essentiële rol om de ruimte als verblijfsruimte

Vanzelfsprekend is de inrichting van de openbare ruimte een cyclus die vele decennia in beslag neemt. Bij de aanleg van nieuwe woongebieden, wijk- en dorpsvernieuwing en herinrichtingprojecten in gebieden met een (potentiële) verblijfsfunctie kan Shared Space blijvend als uitgangspunt voor de fysieke inrichting worden gehanteerd. Op die wijze kan de gemeente een constant streven naar een brede kwaliteit van de openbare ruimte structureel inbedden in beleid en projecten.

Bij de inrichting van de openbare ruimte volgens de uitgangspunten van Shared Space ervaren specifieke doelgroepen gevoelens van onzekerheid of subjectieve onveiligheid, met in het slechtste geval vermijdingsgedrag als gevolg. Dit kan worden voorkomen door nog meer dan voorheen communicatie en educatie over de uitgangspunten en het gebruik van de openbare ruimte structureel onderdeel van beleid en projecten te maken. Hierin kan worden samengewerkt met maatschappelijke organisaties zoals Veilig Verkeer Nederland (VVN).

Betrokkenheid burgers

Door onderzoeksbetrokkenen zijn vele voordelen benoemd van een uitgebreid participatief planproces met de lokale bevolking. Het is daarom raadzaam in de toekomst burgerparticipatie nog meer vorm te geven als onderdeel van toekomstige herinrichtingen. Een aandachtspunt daarbij is het betrekken van senioren in ontwerpprocessen. Door de vergrijzing zal deze groep groter worden. Een oplossing zou kunnen zijn om vertegenwoordigers van de Seniorenadviesraad (SAR) te betrekken. Bij ontwerpen voor de openbare ruimte heeft de SAR bijvoorbeeld mensen in haar gelederen die ontwerpen kunnen toetsen. Zij hebben een achtergrond als werktuigbouwkundige en bouwkundige en zijn in staat de koppeling te maken tussen technische tekeningen en praktische situaties voor senioren.

Uit het onderzoek is gebleken dat een stimulerende en faciliterende rol vanuit de gemeente van invloed blijkt te zijn op de actiebereidheid van bewoners om de eigen leefomgeving schoon te houden. In het licht van de huidige trend van een terugtrekkende gemeente die meer aan burgers zelf wil overlaten, kan hier in de

toekomst nog meer op worden ingezet. Bijvoorbeeld door financiële middelen beschikbaar te stellen in ruil voor het zelf legen van prullenbakken door gemeenschappen. De mogelijkheden hiervoor zijn het kansrijkst in dorpen, waar het vanzelfsprekender is om zelf verantwoordelijkheid te dragen voor de eigen leefomgeving.

Na herinrichtingen zijn in samenspraak met bewonersvertegenwoordigers in veel gevallen correcties van het ontwerp aangebracht. Het is raadzaam om in budgetten standaard een bedrag voor dit soort aanpassingen te reserveren.

Cruciaal voor het slagen van Shared Space is aandacht voor voorlichting om zodoende meer draagvlak te creëren in de samenleving. In de communicatie moet onder meer aandacht zijn voor, zelfbewust gedrag, de gevoelde onzekerheid in Shared Space gebieden, de juridische aspecten en uitleg van de gemaakte keuzes bij het ontwerp. Geschikte vormen zijn publicaties in Breeduit, maar ook actieve voorlichting op straat waarbij meer angstige verkeersdeelnemers bij de hand worden genomen en zo vertrouwen kunnen opdoen.

De communicatie tussen gemeente en bewonersvertegenwoordigers verloopt over het algemeen goed. Maar er zijn ook voorbeelden waarbij beide partijen de communicatie verschillend ervaren. Het is aan te bevelen aandacht te besteden aan dit belevingsverschil. Uit het onderzoek is gebleken dat er verschillen zijn tussen dorpsbelangen en wijkraden op het terrein van organisatievermogen, slagkracht en representativiteit.

De gemeente zou wijkraden nog meer kunnen ondersteunen bij deze thema's als hieraan behoefte blijkt.

Inbedding van het concept

Uit het onderzoek is gebleken dat het concept Shared Space voornamelijk bij de afdeling Ontwikkeling wordt ingezet. Het concept zou ook voor andere afdelingen een waardevolle toevoeging kunnen zijn. De aanbeveling is dan ook om het concept enigszins te abstraheren van de pure verkeersfunctie en een plaats geven in een breder beleidsdenken, ook over de huidige afdelingsstructuur heen.

Het concept Shared Space wordt binnen het bestuur, maar ook in de gemeente algemeen omarmd. Het opnemen van Shared Space in het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan als uitgangspunt voor de inrichting van de openbare ruimte zal gedragen worden. Echter, verschillende geïnterviewden en geënquêteerden geven aan dat er voor iedere locatie opnieuw onderzocht moet worden of het concept Shared Space daadwerkelijk volledig toegepast moet worden of dat een oplossing met meer traditionele elementen geschikter is.